

מסורת הש"ס

(א) דאָן קאָן דען כנ: (ב) ממלכתא דר״י פֿאַ וואָקאָן דאָ מנח: ע״ש, (ג) גַּלְיָא רב יהודה אַמר שמואל וכן אַמאָם כִּרְיָא וּבאַלְשָׁן, (ד) פּסחוס דאָ דנ: (ה) גַּעְיָן מוס' טוטה לנ: ד״ה ורבינ, (ו) גַּעְיָן מוס' טוטה לנ ע״כ ד״ה ורבי ומוס' מנחות מג ע״כ ד״ה ואחא, (ז) וְכִיכָּא מוס' קאָן כנ. ד״ה מפנינ,

הגהות הב"ח

(א) גמ' אומר ר' יהודה אמר רב מנין לברכת המזון: (ב) שם מה למזון. ר"ב עיין קאָן דפ' שלחש שאלו סוף דף מנח:

גליון הש"ס

גמ' אינו חוזר וקורא. עי' כריתו יונה לעיל פ"ב פ"א ד"ה כחלמנ: שם פ"ב ק"ש דרבנן. עי' צ"ח פו ע"א מוס' ד"ה וכן היה ר"י פוטור מכל המנחות האמורות בתורה ובקטטה לנ ע"כ מוס' ד"ה ורבי גמגמנח מג ע"כ מוס' ד"ה ואלו: מוס' ד"ה שאנינו כו' בלומר: שלא מצנינו. ויפלא כוז צ"מ פה ע"כ ופיין קדושין טו ע"כ מוס' ד"ה א"ק: תוס' ד"ה ור"י אבא דרבי ה'תפלה. עי' קאָן טו ע"כ מוס' ד"ה מפני:

מוסף תוספות

א. בתוס' ר"י שם מובא זה שם ר' שמעיה (וכן הוא בשאר הראשונים).

מוסף רש"י

ספק קרא ק"ש ספק לא קרא חוזר וקורא. משום כבוד מלכות שמים (מודו רש"י סי' מו. מודו סי' לד.). ולואי שהתפלל אדם כל היום כולו. דאן תפלה יתירה משום כרכה לנעלה (פסחים דף.).

רבינו חננאל

וסלקא איילא דרב חסדא דקריית שמע מן התורה שנאמר ודברתי בם ואית בה נמי מלכות שמים שנאמר שמע ישראל יי אלהי יי אחד. וברכת המזון לאחרית האחריתא שנאמר ואכלת ושבע וברכת. לפיכך קורין שמע ומברכין ברכת המזון לאחריו. לאפוקי תפילה דהיא מדרבנן ומלכות שמים נמי לית בה, לפיכך לא יתחיל ואם התחיל יקצר. ואשכחן ברכת התורה לפניא מרדכיב כי שם יי אקרא הבו גודל לאלהינו. ואיתנן למגמר ברכת התורה לאחריתא מן המזון, וברכת המזון לפניו מן התורה ונדרתה, ועלתה כי ברכת התורה לאחריתא וברכת המזון לפניא שהיא המציאה מדרבנן גינה. ור' אלעזר אמר ספק קרא ק"ש ספק לא קרא חוזר וקורא ק"ש ספק התפלל ספק לא התפלל אינו חוזר ומתפלל. וקיייל כר' אלעזר דתא כוליהו רבנן האי קרא ודברתי בם ב"ש דרשי ליה, אפי' ב"ש ובי"ה כוליהו שוין ודברתי בם בק"ש דרשי ליה, הלכך אע"כ דרבי אלעזר לגבי שמואל כחלמדי הוא, כיון דהני קימא כוחיה לא משגיחין בשמואל, אלא שמיאן ספק ק"ש ספק לא קרא חוזר וקורא. אבל ספק התפלל ספק לא התפלל אינו חוזר ומתפלל. ודדאי תפלה מדרבנן, ור' יוחנן אמר ולואי שיתפלל אדם כל היום כלו. בהא נמי כר' אלעזר קיי"ל דאע"כ דר' יוחנן בריה, לא פליג עליה כהדיא ואמר חוזר ומתפלל, אלא ולואי שהתפלל כל היום

קאמר, סכלל שאם לא עשה לא עבר. וקבלנו מרבותינו שהיו חכמים מוקימי לה להא דר' יוחנן בתפלת ערבית לבד, וכדאשכחן בפסחים בענין מקום שנהנו לעשות מלאכה בתשעה באב וכו', דרש רבא עוברות ומניקות מתענות בו ומשלימות כדרך שמשלימות ביום פסחים ובין השמשות שני אסור. וכן אמרו משמיה דר' יוחנן, ומקשינן ומי אמר ר' יוחנן הכי והא אמר ר' יוחנן תשעה באב אינו תענית צבור (רק) וכו' עד אלא מאי אינו תענית צבור דקאמר ר' יוחנן לתפלת נעילה, כלומר אינו מתפלל בט' באב תפלת נעילה. ומקשינן אינו והא אמר ר' יוחנן ולואי שיתפלל אדם כל היום כלו, ומשינן התם רשות הכא בתפלת נעילה דתענית צבור חובה,

מי שמתו פרק שלישי ברכות

אלא יקלר. כל כרכה וזרכה: **דליט** **צה מלכות שמים**. אין מלך העולם בזרכות של י"ח: ה"ג והרי **כרכס המזון לפניא דאית** **צה מלכות שמים** כו'. לישנא אחריתא **שאני תפלה דליט** **צה מלכות שמים**.

קבלת מלכות שמים כדאיתא בק"ש שמקבל עליו את השם לחדון ולמלך

מיוחד ולהאי לישנא גרסינן והרי

כרכס המזון לאחריו דליט **צה מלכות שמים** ולשון זה נראה שהוא עיקר

מדמשני ליה אלא ק"ש וזרכת המזון

דאורייתא והאי זללאחריו עסקינן ואי

לנישנא קמא הא לא איירי בזרכת

המזון לאחריו דלאמתקפתיה דלהדרי

תלמודא עילייהא אלא ק"ש וזרכת המזון

דאורייתא כו'. ואית דגרסי הכא

זלשון קושיא ק"ש דרבנן היא אלא

ק"ש דאית צה מלכות שמים וזרכת

המזון דאורייתא לאפוקי תפלה דרבנן

ואין צה מלכות שמים למאן דגרס הכי

מפרשינן קאמן זשזכך ובקומן

זדזכרי מורה כתיב: **כי** **סס ה' אקרא**.

כשנא משה לפתוח דזכרי שירא אמר

להס לישראל אני אכרך תחלה ואחס

ענו אחרי אמן כי **סס ה'** אקרא

זכרכה אחס הכו גודל לאלהינו זאמן

הכי מפרשי לה זממכתי יומא (דף לו.):

שאני טעון לפניו. *כלומר שלא

מניינו לו מקרא מפורש לזכך לפניו:

טעון לאחריו. כדכתיב ואכלת ושבעת

וזרכת: **מורה שטעונה לפניו**.

כדאמרין: **איכא למפרך**. בתרומיהו

איכא למפרך מה למזון שכן הנהי

וכשאתה זא למזוד מזון מן המורה

איכא למפרך מה למורה שכן חיי

העולם הנא: **ק"ש דרבנן**. קאמן

פרוך לה: אמא ויניצ דאורייתא היא.

שמוזיר צה יליאת מזריס דחויבא

דאורייתא היא דכתיב למען מזכר את

יוס זאחך מארך מזריס (דברים טו):

דאית צה תרסי. יליאת מזריס ומלכות

שמים: חוזר וקורא ק"ש. קסבר ק"ש

דאורייתא היא: **ולואי שיפלא אדם**

כל היום. בהלכות גדולות פסק הלכה

כרזי יוחנן זספק והלכה כשמואל את

זודאי התפלל: **מהו שיגמרו**. את

הזרכה אס מזכר זאמנע הזרכה

זאחת מן הזרכות שטעה: **יחיד ויחיד**.

כשהתפלל תחלה היה יחיד וכששכח

שהתפלל והתחיל להתפלל היה זיחיד:

ואם לאו אל יחזור ויתפלל וצריכא דאי

ומתפלל ורבי יוחנן אמר ^(ז)ולואי שיתפלל אדם כל היום כולו: ואמר רב יהודה אמר שמואל יהיה עומד בתפלה ונוכר שהתפלל פוסק ואפילו באמצע ברכה אינו והאמר רב נחמן כי הוינן בי רבה בר אבוה בען מיניה הני בני בי רב דטעו ומדכרי דחול בשבת מהו שיגמרו ואמר לן גומרינן כל אותה ברכה הכי השתא התם גברא בר חיובא הוא ורבנן הוא דלא אטרחוהו משום כבוד שבת אבל הכא הא צלי ליה: ואמר רב יהודה אמר שמואל יהתפלל ונכנס לביהכ"נ ומצא צבור שמתפללין אם יכול לחדש בה דבר יחזור ויתפלל ואם לאו אל יחזור ויתפלל וצריכא דאי אשמועינן קמייתא ה"מ יחיד ויחיד

פרק שלישי ברכות

כא.

והרי תפלה דרבנן שהצבור בו. וא"ת אמאי זשכן זצא דק"ש דקאי

זגווה דזכר שהצבור עסוקין זו וקמני אינו מזכך לפניא

כו'. וי"ל משום זרזותא דתפלה פריך מיניה אע"ג דתפלה מעומד

ונראה לכל שאין זה עומד כמותם אפילו הכי אמרינן אס לא התחיל

לא יתחיל. וא"ת כיון דלא ידע טעמא

זדנסמון יקשה גס לזרינא מה לי

ק"ש וזרכת המזון יותר מתפלה וי"ל

דלזרינא ניחא כיון דההורכ דזכור

דמי יס להזכירי זק"ש וזכרכת המזון

שהס מדאורייתא יותר מתפלה דרבנן

זאל לזכ חסדא כיון דההורכ אינו

כלוס רק שלא יהא יושב וזטל מה לי

ק"ש מה לי תפלה: **הא אי לא אתחיל**

לא יתחיל. וא"ת אימא דזדזכור קאמר

הא זההורכ שפיר דמי וי"ל דמשמע

דלא יתחיל אפי' זההורכ מדלא קאמר

יקלך דזכור או ירהרר זאריכות:

הכי גרסי א"א ק"ש וברכת המזון

דאורייתא ותפלה דרבנן ולא

גרסינן מידי בתר הכי עד אמר רב

יהודה אמר רב. ופי' הקוטרסר ק"ש

דאורייתא כיון שאינו אומר אמת

ויניצ דפי' זממנימין ויס ספריס

גורסיס יק"ש דרבנן הוא. ומשני אלא

ק"ש אית צה מלכות שמים וזרכת

המזון דאורייתא ותפלה דרבנן וכן

הגירסא זפ"ה וקשה דזממנימין פי'

דק"ש דאורייתא לכולי עלמא כיון שלא

אמר אמת ויניצ דזהכי מיירי זממנימין

וגס יס ספריס גורסיס שאני תפלה

דלית צה מלכות שמים והרי זרכת

המזון דלית צה מלכות שמים וזכנ

המזון מזכך ללאחריו וכו' אלא היינו

טעמא דק"ש אית צה מלכות שמים

לא קרא *אינו חוזר וקורא ספק אמר אמת

ויציב ספק לא אמר חוזר ואומר אמת ויציב

*מאי טעמא קריאת שמע דרבנן אמר

דאורייתא מתיב רב יוסף ³ובשכבך ובקומך

אמר ליה אביי ההוא בדבריי תורה כתיב תנן

בעל קרי מהרהר בלבו ואינו מברך לא לפניא

ולא לאחריה ועל המזון מברך לאחריו ואינו

מברך לפניו ואי ס"ד אמת ויציב דאורייתא

לברוך לאחריה מאי טעמא מברך אי משום

יציאת מצרים הא אדכר ליה בקריאת שמע

ונימא הא ולא לבעי הא קריאת שמע עדיפא

דאית בה תרתי ור' אלעזר אמר *ספק קרא

קריאת שמע ספק לא קרא חוזר וקורא ק"ש

ספק התפלל ספק לא התפלל אינו חוזר

ומתפלל רבי יוחנן אמר ^(ז)ולואי שי

תפלל אדם כל היום כולו: ואמר רב יהודה

אמר שמואל יהיה עומד בתפלה ונוכר

שהתפלל פוסק ואפילו באמצע ברכה

אינו והאמר רב נחמן כי הוינן בי רבה

בר אבוה בען מיניה הני בני בי רב

דטעו ומדכרי דחול בשבת מהו שיגמרו

ואמר לן גומרינן כל אותה ברכה

הכי השתא התם גברא בר חיובא הוא

ורבנן הוא דלא אטרחוהו משום כבוד

שבת אבל הכא הא צלי ליה: ואמר רב

יהודה אמר שמואל יהתפלל ונכנס

לביהכ"נ ומצא צבור שמתפללין אם

יכול לחדש בה דבר יחזור ויתפלל

ואם לאו אל יחזור ויתפלל וצריכא דאי

אשמועינן קמייתא ה"מ יחיד ויחיד

אמר שזה יוכל להיות ועמה כשיאמר

אמת ויניצ אס זכור רבנן למזור שניהס

זאל אס יאמר ק"ש אין זו תקנה גמורה

כל כך דשמא קרא ק"ש אחרת ולא יא

כלל זמנא שעושה עמה ואס זכור שלא

אמר זכר ק"ש אס כן לא אמר נמי אמת

ויניצ שאין רגילות לומר אמת ויניצ

זלא אס כן כשיאמר מעמה ק"ש לא

תקן כלל ולא יא מד ספקו עוד אמר ה"ר

שמעון *דמיירי שפיר שאינו מסופק

אלא מאמת ויניצ זאל זכור הוא שקרא

ק"ש ואפילו ספק לא אמר אמת ויניצ

עס פרשת זיזית ולא אמת ויניצ ואס

כן לא הזכיר כלל יליאת מזריס וכו' אלא

זליאת מזריס וכו' אלא אמר ר' יוחנן

לזכור דאם לאו אמר ר' יוחנן וכו' אלא

אמר ר' יוחנן וכו' אלא אמר ר' יוחנן

וכו' אלא אמר ר' יוחנן וכו' אלא אמר

ר' יוחנן וכו' אלא אמר ר' יוחנן וכו' אלא

אמר ר' יוחנן וכו' אלא אמר ר' יוחנן

וכו' אלא אמר ר' יוחנן וכו' אלא אמר

ר' יוחנן וכו' אלא אמר ר' יוחנן וכו' אלא

אמר ר' יוחנן וכו' אלא אמר ר' יוחנן

וכו' אלא אמר ר' יוחנן וכו' אלא אמר

ר' יוחנן וכו' אלא אמר ר' יוחנן וכו' אלא

אמר ר' יוחנן וכו' אלא אמר ר' יוחנן

וכו' אלא אמר ר' יוחנן וכו' אלא אמר

ר' יוחנן וכו' אלא אמר ר' יוחנן וכו' אלא

אמר ר' יוחנן וכו' אלא אמר ר' יוחנן

וכו' אלא אמר ר' יוחנן וכו' אלא אמר

ר' יוחנן וכו' אלא אמר ר' יוחנן וכו' אלא

אמר ר' יוחנן וכו' אלא אמר ר' יוחנן

וכו' אלא אמר ר' יוחנן וכו' אלא אמר

ר' יוחנן וכו' אלא אמר ר' יוחנן וכו' אלא

אמר ר' יוחנן וכו' אלא אמר ר' יוחנן

וכו' אלא אמר ר' יוחנן וכו' אלא אמר

ר' יוחנן וכו' אלא אמר ר' יוחנן וכו' אלא

אמר ר' יוחנן וכו' אלא אמר ר' יוחנן

וכו' אלא אמר ר' יוחנן וכו' אלא אמר

ר' יוחנן וכו' אלא אמר ר' יוחנן וכו' אלא

אמר ר' יוחנן וכו' אלא אמר ר' יוחנן

וכו' אלא אמר ר' יוחנן וכו' אלא אמר

ר' יוחנן וכו' אלא אמר ר' יוחנן וכו' אלא

אמר ר' יוחנן וכו' אלא אמר ר' יוחנן

וכו' אלא אמר ר' יוחנן וכו' אלא אמר

ר' יוחנן וכו' אלא אמר ר' יוחנן וכו' אלא

אמר ר' יוחנן וכו' אלא אמר ר' יוחנן

וכו' אלא אמר ר' יוחנן וכו' אלא אמר

ר' יוחנן וכו' אלא אמר ר' יוחנן וכו' אלא

אמר ר' יוחנן וכו' אלא אמר ר' יוחנן

וכו' אלא אמר ר' יוחנן וכו' אלא אמר

ר' יוחנן וכו' אלא אמר ר' יוחנן וכו' אלא

אמר ר' יוחנן וכו' אלא אמר ר' יוחנן

וכו' אלא אמר ר' יוחנן וכו' אלא אמר

ר' יוחנן וכו' אלא אמר ר' יוחנן וכו' אלא

אמר ר' יוחנן וכו' אלא אמר ר' יוחנן

וכו' אלא אמר ר' יוחנן וכו' אלא אמר

ר' יוחנן וכו' אלא אמר ר' יוחנן וכו' אלא

אמר ר' יוחנן וכו' אלא אמר ר' יוחנן

וכו' אלא אמר ר' יוחנן וכו' אלא אמר

ר' יוחנן וכו' אלא אמר ר' יוחנן וכו' אלא

אמר ר' יוחנן וכו' אלא אמר ר' יוחנן

וכו' אלא אמר ר' יוחנן וכו' אלא אמר

ר' יוחנן וכו' אלא אמר ר' יוחנן וכו' אלא

אמר ר' יוחנן וכו' אלא אמר ר' יוחנן

וכו' אלא אמר ר' יוחנן וכו' אלא אמר